

SZEMLE

A VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus nyelvészeti előadásai

1. Nyelv, nemzet, identitás I. A VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus (Debrecen, 2006. aug. 22–26.) nyelvészeti előadásai. Szerk. MATICSÁK SÁNDOR. Nemzetközi Magyarstudományi Társaság, Debrecen–Budapest, 2007. 403 lap. – 2. Nyelv, nemzet, identitás II. A VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus (Debrecen, 2006. aug. 22–26.) nyelvészeti előadásai. Szerk. MATICSÁK SÁNDOR. Nemzetközi Magyarstudományi Társaság, Debrecen–Budapest, 2007. 414 lap. – 3. Nyelvi identitás és a nyelv dimenziói. Nyelv, nemzet, identitás III. A VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus (Debrecen, 2006. aug. 22–26.) nyelvészeti előadásai. Szerk. HOFFMANN ISTVÁN – JUHÁSZ DEZSŐ. Nemzetközi Magyarstudományi Társaság, Debrecen–Budapest, 2007. 343 lap. – 4. Az Üveghegyen innen. Anyanyelvátváltatok, identitás és magyar anyanyelvi nevelés. Szerk. CSERNICSKÓ ISTVÁN és KONTRA MIKLÓS. PoliPrint Kft. és II. Rákóczi Ferenc KMF, Ungvár–Beregszász, 2008. 148 lap.

1. „Nyelv, nemzet, identitás” sorozatcímmel 2007-ben jelent meg a 2006. augusztus 22–26. között, Debrecenben megrendezett VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus nyelvészeti előadásainak zömét tartalmazó három tanulmánykötet. A sorozat szerkesztője MATICSÁK SÁNDOR, aki a különböző köteteket HOFFMANN ISTVÁN, JANKOVICS JÓZSEF, JUHÁSZ DEZSŐ, KOLLÁTH ANNA, NYERGES JUDIT és PÉNTEK JÁNOS társszerkesztőkkel adja közre. A kötetek tematikája jórészt a kongresszus szimpóziumi rendszerét követi. Az első kötet harmincnégy, a második negyvenöt, a harmadik harminc dolgozata, vagyis a három kötet százkilenc előadása változatos nyelvészeti-hungarológiai témákat vonultat fel. E sorozaton kívül jelent meg 2008-ban CSERNICSKÓ ISTVÁN és KONTRA MIKLÓS szerkesztésében „Anyanyelvátváltatok, identitás és magyar anyanyelvi nevelés” alcímmel az azonos témájú nyelvészeti szimpózium anyaga, amely KONTRA MIKLÓS előszaván kívül hat előadást tartalmaz. (Terjedelmi okok miatt természetesen nem áll módomban a négy kötet valamennyi tanulmányának ismertetése.)

2. Az első tanulmánykötet négy tematikus egységre bontható, de tartalmi és terjedelmi okokból az első részt teljesen külön érdemes tárgyalni. Az ide tartozó tanulmányok után találjuk meg ugyanis a KOLLÁTH ANNA és PÉNTEK JÁNOS vezette szimpózium részletes név- és tárgymutatóját, valamint egy rövid összefoglalót minden szerző tudományos munkásságáról. Ez a rész a h a t á r t a l a n í t á s - p r o g r a m m a l és az újabb magyar nyelvi tervezéssel foglalkozik. A határtalanítás vagy (LANSTYÁK ISTVÁNT idézve) „detrionizáció” fogalmát többféleképpen határozhatjuk meg. KOLLÁTH ANNA programösszegző sorai szerint „Határtalanításon azokat a most még elsősorban lexikológiai, lexikográfiai és korpusznyelvészeti munkálatokat értjük, amelyeknek az a célja, hogy a magyar nyelv szótáraiban, nyelvtanaiban és más kézikönyveiben, amelyek Trianon óta, de elsősorban 1945 után inkább csak a magyarországi magyar nyelvről szóltak, jelentőségüknek megfelelő mértékben jelen-

jenek meg a határon túli magyar nyelvvaltozatok” (82). A programban magyarországi és határon túli kutatóállomások (nyelvi irodák és egyéni kutatóhelyek) összefogása valósul meg. TOLCSVAI NAGY GÁBOR a határtalanítás-programot olyan hosszú folyamatnak nevezi, amelynek a magyar nyelvközösség egyesítését kell tudatosítania. Szűk értelemben nyelvi tervezési tevékenységről, tág értelemben a nyelvi és művelődési hálózatok újraegyesítése a határtalanítás-program legfőbb célja.

Az itt elhangzó előadások közül némelyek a s z ó t á r í r á s témakörében készültek: KOLLÁTH ANNA a muravidéki szójegyzék fogadtatásáról írt, EÖRY VILMA a legújabb magyarországi értelmező szótárak („Magyar értelmező kéziszótár” és „Értelmező szótár+”) és a Ht-szólista kapcsolatáról számolt be.

BENŐ ATTILA ÉS PÉNTEK JÁNOS a határtalanítás-program erdélyi vonatkozásait, eddigi eredményeit ismerteti. BENŐ ATTILA dolgozatában az erdélyi magyar nyelvvaltozatba bekerülő köznyelvi magyar szavak jelentésváltozására találunk példákat: jelentésbővülésen ment például keresztül a *paszta* szó, ami a magyar köznyelvben csak ’tisztító, fényesítő kenőcs’, míg az erdélyi nyelvvaltozatban ’krém’ jelentésben használatos (*fogpaszta, cipőpaszta* stb.). A *kód* szó jelentése viszont szűkült: erdélyi használatában ’postai irányítószám’-ot jelöl. A hasonló, eltérő jelentések beemelése a készülő értelmező szótárak anyagába a határtalanítás-program egyik fontos feladata. PÉNTEK JÁNOS az utóbbi években megjelent szótárakban előforduló transzilvánizmusok arányát vizsgálja, és bemutatja az ezzel kapcsolatos eddigi és további tennivalókat is.

KÁDÁR EDIT csángó beszélt nyelvi szövegekben tanulmányozta az ige-igekötő szórendet. Megfigyelte, hogy a déli csángó nyelvjárás az igekötő-használattal megőrizte az ómagyar korból az aspektus kódolásának két lehetőségét. A nyelvetterület többi részén az ómagyar kor során a nézőponti aspektus (morfológiai) kódolását, az igekötőrendszer kiépülésével párhuzamosan, felváltotta a szituációs aspektus (lexikális) jelölése. A déli csángóban az ún. prezentáló mondatok szórendi mintája és a román nyelv hatása is segített megőrizni a régi, tagoltabb aspektuális rendszer maradványát (pl. befejezetlen/befejezett: *köttem fel/megzavarod*).

A határtalanítás névtani vonatkozásairól készült SZABÓMIHÁLY GIZELLA, VÖRÖS FERENC és VÖRÖS OTTÓ írása. SZABÓMIHÁLY GIZELLA a helynévanyag-vizsgálatban már elvégzett és még elvégzendő munkálatokról számol be: „Szükség volna a határtalanítás programját a földrajzi nevre is kiterjeszteni” – írja. A magyar földrajzi névanyag egységesítése még nem történt meg, az 1913-as törzskönyvezéskor sok mesterséges nevet alkottak. A legfontosabb feladat a névanyag egységesítése volna, úgy, hogy a törzskönyvezés előtti névanyaghoz kellene visszatérni, de ennek megvalósítása országonként más-más akadályba ütközik. Az országonkénti legújabb szabályozásokról gazdag példaanyaggal számol be a szerző. VÖRÖS OTTÓ a kisebbségi kétnyelvűségi környezet névhasználati problémáiról, a tulajdonnevek lefordíthatatlanságáról ír. Tanulmányában leszögezi, hogy a sokszor önkényesen lefordított keresztnevekből a legfontosabb információtartalom sikkad el: „csak a magyaros változat tartalmazza azt a fontos információt, hogy a névviselő nemzetisége magyar” (192). A kisebbségi kétnyelvűségi helyzetben élő szülők tiltakozásul gyakran lefordíthatatlan nevet adtak gyermekeiknek (*Réka, Emese* stb.). Ez történt például Romániában, amikor bevezették, hogy ha a gyermek nevének van román megfelelője, akkor azt kell bejegyezni, és nem a magyar nevet. A névválasztás motivációja néha a többségi nyelv név-

alakjaihoz való alkalmazkodás: Szlovéniában például a *Jutka* név azért vált becenévből hivatalos névvé, mert a *-ka* végződés gyakori a szlovén női neveknél.

SZABÓ DEMETER ÉVA tanulmánya a mai romániai nyelvi jogokról szól: többek között a kisebbségeknek az oktatással, névválasztással kapcsolatos jogairól ír. Szerinte a legtöbb törvény ún. „soft law törvény”, aminek nehezen megfogható a valódi tartalma. Írásából megtudhatjuk, hogy a jelenleg hatályban lévő tanügyi törvény szerint a román nyelv elsajátítása nem joga, hanem kötelessége minden állampolgárnak. A kisebbségi tanulóknak „megfelelő igény” esetén biztosítják az anyanyelven való tanulás jogát, de az viszont pontosan meghatározva, hogy ez mit takar (ezért a „soft law” minősítés). A 2001-es közigazgatási törvény határozza meg, hogy milyen körülmények között lehet a közigazgatásban a kisebbségi nyelvet használni, településneveket több nyelven kiírni. (Ez 20% feletti arányszámnál már megengedhető.) A nagyvárosok és a szórványmagarság számára azonban ez a törvény nem jelent igazi megoldást: pontosan azokon nem segít, akiknek a legnagyobb szükségük lenne rá. Mivel az Alkotmány pedig kimondja, hogy „amennyiben egy nemzetközi szerződés, amelyben Románia részes fél lesz, az Alkotmánnyal ellentétes rendelkezéseket tartalmaz, ratifikálása csak az Alkotmány módosítása után lehetséges” (142), a nemzetközi kisebbségpolitika célkitűzései nehezebben valósíthatók meg Romániában.

HORVÁTH KATALIN a kárpátaljai magyar lakosság nyelv- és nyelvváltozat-választását vizsgálta az Ungvári Nemzeti Egyetem Magyar Filológiai Tanszékének mintegy ezer adatközlővel készített kérdőíves felmérése alapján. A gyűjtést elvégezték az egy tömbben élő magarság és a szórványban élők (pl. Rahói járás) körében is. Az egy tömbben élő magyarok anyanyelvi tudása jóval biztosabb, tágabb nyelvhasználati szintéren mozognak, míg a szórványban élők körében a magyar a privát szférába szorul vissza, családi nyelvvé válik. A magyartanítás az egy tömbben élőknel magas szintű, itt az államnyelv színvonalasabb oktatására volna szükség, mert ez utóbbi a környezettől nem, vagy csak hiányosan sajátítható el. Ezzel szemben a szórványban a magyartanítást kellene erősíteni. A felmérés tanulsága szerint, míg a fiatalabb nemzedék ukránul tud jobban (ők már ezt tanulják kötelező államnyelvként az iskolában), addig az idősebbek még az oroszot beszélik biztosabban.

HORVÁTH KATALIN munkája a következő nagy tematikus egység, a „K é t n y e l v ü s é g - p r o b l é m á k” című rész több írásához is szervesen kapcsolódik. ANDRIC EDIT vajdasági diákok kétnyelvűsége kapcsán (Szabadkán, Újvidéken, Zentán, Szenttamáson, Kupuszinán és Ürményházán végezett felmérése alapján) hasonló tapasztalatokról számol be, mint HORVÁTH KATALIN. A Dél-Bácskában és a Bánát déli részén található magyar szórványban nem megfelelő színvonalú a magyaroktatás, míg az egy tömbben élőknek „a szerb nyelvet sokszor olyan tanárok tanítják, akik maguk sem ismerik jól az államnyelvet” (210). A felmérés a diákok saját maguk által felbecsült magyar és szerb nyelvi kompetenciájára, nyelvhasználati szokásaira és a kétnyelvűségről alkotott véleményére is rákérdezett.

RANCZ TERÉZ a Székelyföldön egy tömbben élő magarság, a történelmi Magyarország egyik határszéli falujának, Kézdialmásnak a kétnyelvűségét vizsgálta. A kézdialmásiak szinte minden nyelvhasználati szintéren anyanyelvjárásukat beszélik, ezért nem találkoztunk aktív kettősnyelvűekkel: „a nemzeti standard ismerete és használata a lakosság többségénél hiányos és passzív” (261). Az anyanyelvjárásban román nyelvi interferencia is érvényesül, ez a legerőteljesebben a gazdasági, hivatalos szókincsben (pl. *virál* ’átutal’), illetve a helyesírásban (központosítás, elválasztás) érhető tetten.

A „Fordítási kérdések” témakörben három tanulmány született: CSEH MÁRTA Milica Mičić Dimovska kortárs szerb író nő novelláinak magyarra fordítási nehézségeiről számol be; GEREVICH-KOPEFF ÉVA Hannu Launonen egy 1973-as Mészöly-fordítását (Magasiskola – Korkeakoulu) elemzi úgy, hogy a tájleírás képeinek átalakulását, „finnesítését” követi nyomon a finn és magyar szöveg összevetésével; KATONA EDIT pedig a délvidéki irodalompolitika második világháború utáni helyzetéről ad körképet.

„Az impresszionizmustól a posztmodernig” című szimpóziumon olyan előadások hangzottak el, melyek a két stílusirányzat között eltelt időszak stilisztikai kérdései köré szerveződnek: átfogó, összegző jellegű munkák és egy-egy stílusirányzattal, szerzővel, művel, foglalkozó dolgozatok is helyet kaptak itt (pl. Cholnoky prózája, Parti Nagy „Tisztújítás” című drámája, Mikszáth 1900–1910 közötti kisregényei, Krúdy stílusának állandó és változó vonásai, Radnóti „Virágének”-e, Babits „Halálfiái” című regénye kapcsán készült elemzések).

KEMÉNY GÁBOR a Cholnoky-próza szecessziós vonásainak (pl. virágmotívum) számbavétele után azt vizsgálja, hogy mennyiben tekinthető a szerző életműve a „preszürrealis próza” körébe sorolhatónak. A „Prikk mennyei útja” és a „Tamás” című novella alapján párhuzamot von József Attila „Riának hívom” című versével; majd a „Külvárosi éj” egyik versszakát rokonítja a „Bertalan éjszakája” második fejezetének kezdő soraival.

MINYA KÁROLY Parti Nagy Lajos „Tisztújítás” című drámájában a ritkább szóalkotási módokkal teremtett szavakat, kifejezéseket, a szóteremtések módját, a létrejött újszerű képek stilisztikai funkcióját, illetve hatásmechanizmusát mutatja be. Az írói szóteremtés sajátossága, hogy neologizmusainak egy része archaizmus-szerű: ma már archaikusnak számító képzőkkel jött létre (pl. *lárikum-fárikum*).

MURVAI OLGA Mikszáth 1900–1910 között írt négy kisregényét (Kísértet Lublón, A fekete kakas, A sipsirica, A gavallérok) elemzi „a szinkretizmus mint stílusprovokáció” (325) nézőpontjából. Ezekben a regényekben nincsen főszólam, „fő-interpretátor”, így bennük létrejöhet a „heterogén mint önálló minőség” (326), a stílushierarchiával való szembe- szegülés. A szinkretizmus az intertextualitás központjává válik, a stílusesszék, stílusfunkciók egymásba csúsznak. A tanulmány a szövegstílus elemzését különböző stílusváltozók (pl. idő, helyzet, érték stb.) vizsgálatával végzi el.

T. SOMOGYI MAGDOLNA Babits „Halálfiái” című regényének kritikai kiadásáról tudósít, amely 2006 tavaszán látott napvilágot. (A munkálatokban a szerző is részt vett.) Jelen tanulmányában az írói névadás hátterét, motivációját és hatásait vizsgálja. Megállapítja, hogy Babits névadásai rendkívül találóak, hiteles korrajzot tárnak az olvasó elé. A regényhősök nagy része élő személyek alakmása: számos családtag, ismerős nevét meg sem változtatta Babits (pl.: *Cenci néni* Babits anyai nagyanyja volt), vagy nagyon hasonlót adott nekik. (Így a költelező báró *Wintersberg* a szekszárdi *Wimmersperg* Nándorról, *Tardits* doktor pedig a szekszárdi járási orvosról, *Dragnits*-ről kapta nevét.) Az önálló írói névalkotások jól illeszkednek a magyar személynévrendszerbe: *Sátordy* (-d és -i/-y képző) a védelmező, józan, *Hintáss* pedig a „szélhámoskodó” szereplő neve. A földrajzi nevek is találó írói lelemények: *Gáboros*, ami akaratlanul is asszociálja a borpincét, a borváros *Szekszárd* regénybeli helyszíné.

SZABÓ ZOLTÁN összefoglaló munkája az irodalmi szecesszió kapcsolatát tárgyalja az impresszionizmussal, a szimbolizmussal, az avantgárral és a húszas években kialakult tárgyias-intellektuális stílussal, s végül a posztmodernnel.

SZIKSZAINÉ NAGY IRMA a szimbolizmus, a szecesszió és az impresszionizmus bizonyos stílusjegyeinek átfedését vizsgálja a Nyugat stílusújításában, a színhatások keveredését, az érzéki benyomások hangsúlyos kifejezését, a szimbolizációt és a zeneiséget.

SZILVESZTER LÁSZLÓ SZILÁRD a rendszerváltás utáni erdélyi költészet stilisztikai-poétikai tendenciáit mutatja be. A két világháború közötti erdélyi költészet legfőbb jellemzője a metaforákkal telített, „szükségből erényt” kovácsoló beszédmód. Ennek a '70-es évekre jött létre egy „ellendiskurzusa”: a tragikus ironia Balla Zsófia, Kenéz Ferenc, Györffi Kálmán vagy Szilágyi Domokos műveiben, melyet egy pesszimistább (ön)védelmi mechanizmus szült. A rendszerváltás utáni erdélyi költészetre a posztmodern nézőpont és versépítkezés válik jellemzővé. A hetvenes-nyolcvanas években megalapozott diskurzustípusok továbbgondolásával párhuzamosan megjelent az identitás- és hagyományvesztés problémája is (Lövetei Lázár László, Lászlóffy Aladár, Kányádi Sándor). Ma két fő tendencia él egymás mellett: az egyik „a hetvenes-nyolcvanas évek stilisztikai-poétikai sémáinak az (újra)írása” (385), a másik ezzel a hagyománnyal kíván szakítani, melyben megkérdőjeleződik az individuum és a tradicionális formák (pl. Lázár René Sándor). Előtérbe kerülnek a szójátékok, a halandszaszövegek, a tudatos anakronizmusok, felértékelődik a nyelv zeneisége. Megtörténik a szerzői identitáshoz való kapcsolódás utolsó szálainak lebontása (Kovács András Ferenc, Visky András), a vulgáris beszédmód és a populáris regiszter beemelése a költészetbe, amit önironikus önreflexiók jellemeznek.

Éz a végszó átvezet a kötet zárótanulmányához, amelyben TÁTRAI SZILÁRD az *i r ó n i* a alkalmazásának stílustörténeti vonatkozásairól értekezik.

3. A második tanulmánykötet a magyar mint idegen nyelv oktatásának szerteágazó kutatási területeivel, a magyar nyelv és kultúra nagyvilágbeli aktuális helyzetével, valamint nyelvtörténeti és rendszernyelvészeti kérdésekkel foglalkozik.

A *magyar mint idegen nyelv oktatástörténetéből* merít NOVOTNY JÚLIA és ARADI ANDRÁS írása. Az előbbi szerző három jelentős magyar mint idegen nyelv tanár (Kovács Mária, Kozma Endre, Prileszky Csilla) alakját idézi meg, míg az utóbbi a magyar nyelv és kultúra tanítását a magyar mint „szakmai anyanyelv” kialakulása szempontjából vizsgálja. A világszerte működő magyar nyelvi intézetekben és magyar tanszékeken folyó *nyelvo ktat ó i, k u l t ú r a k ö z v e t í t ő* tevékenységről négy előadás szól: A magyar mint idegen nyelv tanításának dániai, aarhusi vonatkozásairól HORVÁTH JUDIT, a berlini Sprach und Kulturbörse működéséről ILSE VIKTÓRIA, a Japánban, Oszakában folyó oktatásról OKAMOTO MARI, a csehországi, prágai Károly Egyetemen működő magyar szakról SCHREIER ANGÉLA tartott előadást. Minden dolgozat tartalmaz egy történeti áttekintést és a jelenleg működő oktatóhelyek bemutatását is.

OKAMOTO MARI előadásában a japánok idegennyelv-tanulási szokásairól is szót ejt. Napjainkban a kínai és a koreai a legnépszerűbb Japánban, de sokan tanulnak angolul is, míg a többi európai nyelv népszerűsége változó. A magyar nyelv főnyelvként választható az Oszakai Idegennyelvi Egyetemen, ahol a nyelvo ktat á s mellett komoly kultúraterjesztés és szótárírói tevékenység is folyik. Ezt a szerző vezetésével az egyetem lelkes, magyar szakos hallgatói végzik. Az elmúlt években ebből a műhelyből kerültek ki a „kétnyelvű lexikonok projekt” eredményeként a „Japán-magyar kulturális kislexikon” (2003.), a „Japán utónevek szótára” (2004.), a „Magyar népmesék” japán fordítása (2005.) és a „Japán hangulatfestő szavak szótára” (2006.).

A magyar mint idegen nyelv tanítása során, azonos anyanyelvűeket oktatva, a *kontinenszítív* szemléletű problémafelvetéssel érdemes élni. Ezt teszi DUGÁNTSY MÁRIA, aki a pluralitás kifejezésének lehetőségeire, valamint az ige és a lokalitás kifejezésének kapcsolataira mutat rá svéd–magyar összevető elemzésében. KIRÁLY ANDREA német–magyar viszonylatban vizsgálja a kétféle igeragozás problematikáját. LILJANA LESZNICKSKOVA magyar–bolgár kontrasztív dolgozatában a saját–idegen oppozíció kérdéskörét járja körül jelzős szerkezetek, állandósult szókapcsolatok, a frazeológiában kifejezésre jutó minősítések segítségével. Megtudhatjuk például, hogy történelmi okok miatt a török népnévhez mind a magyar, mind a bolgár nyelv a 'kegyetlenség' szimbolikus jelentést kapcsolja, míg a saját megítélés lehet pozitív és negatív is. LESZNICKSKOVA szerint ebben a kérdésben a bolgárok nálunk jobban dominál az önkritika, mint nálunk.

A magyar mint idegen nyelv tanításának és a magyar kultúra közvetítésének összekapcsolásáról szól SZÜCS TIBORNak a magyar művészet közvetítéséről írt dolgozata. A nyelvhasználat és kultúra állandó kölcsönhatásáról olvashatunk SZILI KATALIN pragmatikai tanulmányában is. A szerző a társadalmi szerveződés nyelvi viselkedésmódosító szerepét a kérdésfeltevés beszédaktusán keresztül vizsgálja. Bemutatja a társadalmi szerveződés két szélső pólusát: a hierarchikus, ami az ázsiai családok sajátja, és az egalitárius (individuálist), ami a nyugati típusú társadalmakra jellemző, távolságtartó modell. A magyarok valahol e két pólus között helyezkednek el, ezért a magyar beszélők kérdésstratégiáit „a felek közötti társadalmi kapcsolatok minősége, valamint a szituációk belső pragmatikai tényezői egymással kölcsönhatásban alakítják” (135).

Magyar emigránsok identitását és nyelvhasználatát tárgyalja PIRESZ NOVRIK és THEESZ MARGIT előadása. NOVRIK tanulmánya az Észtsországban élő (a 2000-es népszámlálás alapján összesen 172 személy), főként Kárpátaljáról kivándorolt magyarokról szól. THEESZ MARGIT az argentinai magyar kolónia életéről ír. Bemutatja, hogy hogyan járultak hozzá a kultúra és a nyelv fennmaradásához, a magyar identitás megőrzéséhez a helyi magyar szervezetek (pl. Zrínyi Ifjúsági Kör, Regös Csoport [néptánc], Hungaria Egyesület stb.).

„A magyar nyelv eredete” szimpózium azonos című előadásában KERESZTES LÁSZLÓ és CSÚCS SÁNDOR a nyelvtörténet korszakain végighaladva veszik számba azokat a tévhiteket és téveszméket, amelyekkel – sokan és sokféleképpen – a finnugor nyelvrokonság cáfolatát igyekeztek bizonyítani, és a török, altaji, hun, avar, sumer stb. nyelvrokonság képzetét erősíteni. A finnugor nyelvrokonság védelmében készült HONTI LÁSZLÓ alternatív nyelvrokonítási kísérleteket elretentésül bemutató írása és CSÚCS SÁNDOR másik előadása is. Mindketten az alternatív nyelvrokonítási kísérletek tudományos megalapozottságú cáfolatának szükségességéről, a tudományos ismeretterjesztés kiemelkedő fontosságáról írnak. CSÚCS SÁNDOR bemutatja „A finnugor nyelvrokonság” munkacímű, előkészületben lévő, ismeretterjesztő könyv tervezetét, amely elsősorban a nagyközönség tájékoztatását szolgálja, de egyetemi segédkönyvként is használható lenne. A munka legfőbb célja a finnugor nyelvrokonság konzisztens elméletének bemutatása.

Nyelvrokonságunkkal számos tanulmány foglalkozik még: İSMAIL DOĞAN a török–magyar, ZAICZ GÁBOR a japán–magyar téves nyelvrokonítási kísérletekhez szolgál újabb adalékokkal. Az észtek finnugor nyelvrokonságukhoz való viszonyulását mutatja be TÓTH VIKTÓRIA előadása.

„A szó kincs mint a magyarságtörténet forrása” című rész szintén változatos témájú előadásokat vonultat fel. KOROMPAY KLÁRA az ismeretlen eredetű

idegen szó jelentéstörténetével foglalkozik. Francia és latin példákon keresztül világítja meg a szó szerzteágazó jelentéseit. Mérlegeli a BALÁZS JÁNOS által 1978-ban felvetett etimológiai magyarázatot: a *vendég* és az *idegen* szó azonos etimonjának lehetőségét, amely a franciában tényszerűen levezethető, de a magyarban ennek bizonyítása számos akadályba ütközhet.

TATÁR MÁRIA MAGDOLNA a *göcseji palóc* és a *balázs-tót* népmegnevezések etimológiáját kutatva rávilágít, hogy a két név azonos népcsoportot jelöl, akik viszont nem azonosak a Mátra-vidéki népnév viselőivel; a félreértést a hangalaki egyezés okozza. A *göcseji palóc* megnevezés nem a *polovec* szóra, hanem az *olasz* népnévvel azonos kelta *Volcae* törzs nevének délnyugati szláv többes számára, a *Vlah*-ra vezethető vissza. Az *olasz, oláh* elnevezést a romanizált peremvidékek lakosságára használták. Ennek a *Wallach, Wälsch* szóval való összefüggését már a CZUCZOR–FOGARASI-féle szótárban megtaláljuk. Ebből – további hosszas hangfejlődés után – alakult a *blas ~ plas > palóc*. A *balázs* szó „azonos eredetű az 1799 óta adatolt *bális, bálisz* ’olasz, esetleg német házalókereskedő’ dunántúli tájszóval” (280). A göcseji palócok avagy balázs-tótok tehát a szerző szerint egy provinciális, romanizált csoport maradáka.

F r a z e o l ó g a i t é m á j ú KOUTNY ILONA magyar–lengyel összevető színnévvizsgálati dolgozata, melyben a piros, fehér és zöld szín előfordulásának gyakoriságát, állandósult szókapcsolatait, szimbolikáját vizsgálja, és PACZOLAY GYULA Baranyai Decsi János 1598-as Adagiáit elemző tanulmánya. A j ö v e v é n y s z ó - k u t a t á s h o z kapcsolódik RALF-PETER RITTER a magyar nyelv korai újfelnémet elemei körében végzett munkája és ZAICZ GÁBOR olasz jövevényszavainkat összegző, rendszerező írása.

Egy újabb l e x i k o g r á f i a i eredményről tudósít KOVÁCS MAGDOLNA, a Helsinki Egyetem Finnugor tanszékén készülő finn–magyar középszótár munkálatainak ismertetésével. Utoljára 1962-ben PAPP ISTVÁN szerkesztett finn–magyar középszótárat, így hiánypótló ez a munka, aminek 2008 végére tervezték a megjelentetését. VITÁNYI BORBÁLA a tájszavak szótári minősítését tekinti át magyar egynyelvű általános szótárak, valamint néhány magyar nyelvjárási szótártípus alapján, különös tekintettel az ÚMTsz.-ban használt lexikai minősítésekre.

A *meg* igeikötő pragmatikai elemzését a LANGACKER-féle elmélet alkalmazásával végzi el MIKA WASEDA, aki az *Érkezett egy vendég* kijelentés legfontosabb különbségét a *Megérkezett a vendég* mondathoz képest abban látja, hogy a *meg* igeikötővel mindig együtt kell járnia valamilyen előzménynek, előfeltevésnek.

„A magyar egyházi nyelvhasználat múltja és jelene” szimpóziumon hangozott el GULYA JÁNOS előadása „Egy európai magyar nyelvemlék: a Halotti Beszéd” címmel. Az első magyar nyelvű szövegemlék Európához való tartozásunk évszázados bizonyítékaként szolgál: „Több mint bizonyos, hogy valamikor e szöveg Európa-szerre ismert s a rituálék általános része volt” (335). Így variánsai megtalálhatók a Milánó Ordóban (X. sz.), a Fuldai Apátság Sacramentariumában (X/XI. sz.), a Sankt Florian Apátság Ritualejában (XII. sz. első fele) és a Pray-kódexben (XII. sz. vége) két helyen is: f. 134, f. 136. Az előadásból azt is megtudjuk, hogy Szent Mihály arkangyal szerepeltetése egyáltalán nem a véletlen műve, mert „a HB-ben szereplő Mihály arkangyal volt az Egyház és a Szent (Német)-Római Birodalom (az Otto-dinasztia!) patrónusa” (337). S ezzel a dinasztiaival kötött szövetséggel léptünk be Európába, Quedlinburgban, 973 húsvétján: „ezzel és azóta lettünk Európa és a nyugati kereszténység integráns része” – vallja a szerző (332).

A. MOLNÁR FERENC a magyar református énekeskönyv szókincsét vizsgálva rámutat, hogy számos elavult kifejezés modernizálása (pl. *megvidul* ’megújul, örömteli állapotra

jut'), illetve a ma már más értelemben használt kifejezések (pl. *bátor* 'bár, ámbár' értelemben) kicserélése, magyarázata is szükségessé vált. Ennek alátámasztására gazdag példanyagot vonultat fel. RIHMER ZOLTÁN pedig a mai magyar egyházi szaknyelvek „égetően szükséges szunderdizációjáról”, egységesítésre váró helyesírási kérdéseiről szól, hiszen „a magyar egyházi szaknyelv belső határtalanítása” számos nehézséggel jár ugyan, mégis mihamarabb meg kell oldani ezt a kérdést (374).

A „Rendszernyelvészeti problémák” című zárófejezet egyik dolgozatában H. VARGA MÁRTA a *-(V)s* és az *-(j)Ű* képzős melléknévek funkciómegozslását vizsgálva megállapítja, hogy míg az *-(j)Ű* képző csak jelzős szintagmákhoz (pl. *lila zakójú*) vagy összetett főnevekhez (pl. *bőrkötésű*) járulva hoz létre szintaktikailag teljes értékű melléknévet, addig a *-(V)s* képzősek alapszava egyszerű főnév is lehet (pl. *zakós*). Éppen ezért fontos, hogy csak a két szuffixum jelentésének szinonimitását, és nem maguknak a szuffixumoknak a szinonimitását vizsgáljuk.

4. A harmadik kötet két nagy cím köré szerveződik: a „Névtörténet-magyarországtörténet” névtani (helynevekkel és személynevekkel kapcsolatos) kérdésekkel foglalkozik, a „Területi és társadalmi nyelvváltozatok a történetiség fényében” című rész pedig a történeti dialektológia és szociolingvisztika tárgykörében készült tanulmányokat tartalmazza.

A „Névtörténet – magyarországtörténet” című első rész bevezetőjeként HOFFMANN ISTVÁN tudománytörténeti vonatkozású összegző munkája áll. Ezt a földrajzi nevek tárgykörében írt dolgozatok követik. GYÖRFFY ERZSÉBET a történelmi Bihar megye és Baranya megye vízneveiről készülő összevető elemzéséről számol be. A kutatás az 1920-ig feljegyzett víznevekkel kapcsolatban a névadások hátterét, motivációját, típusait, keletkezési körülményeit, a vízneveknek egyéb helynevekkel való kapcsolatát vizsgálja, illetve általános szabályszerűségek feltárására, megadására is törekszik. RESZEGI KATALIN vizsgálatait hasonló célok vezetik, ő a hegynevek és más helynévfajták kapcsolatának összefüggéseit kutatja.

BÉNYEI ÁGNES a helynevekben előforduló *-j* képző ómagyar kori produktivitásáról ír. Habár kétségtelen az *-i* és a *-j* helynévképző közös eredete, ómagyar kori funkcionális megoszlásuk miatt mégis szükséges önálló képzőkként tárgyalni őket. A *-j* helynévképző funkcióban legfeljebb a korai ómagyar kor végéig volt aktív, s emiatt komoly kronológiai meghatározó értéke van. A *-j* képző korai létét bizonyítja, hogy a korai magyar világi névadásnak is részét képezte (pl. *Gyulaj*). A *-j*, illetve *-aj/-ej* képző sok esetben palatális *é* formában él tovább (pl. *Tápaj > Tápé*), eltűnését nagyban segíthette, hogy alakilag egybeesett a *-j* hiátustöltővel. Ezzel egy időben figyelhető meg az *-i* képző fokozatos számbeli elöretörése.

A személynévkutatás legújabb eredményeit ismertető dolgozatok között négy, egymással szorosan összefüggő munka (N. FODOR JÁNOS, KOZMA ISTVÁN, FARKAS TAMÁS és JUHÁSZ DEZSŐ tanulmánya) készült egy OTKA kutatási pályázathoz kapcsolódva, amely a XIX. századi magyarországi családnév-változatások levéltári anyagának feldolgozására irányult.

N. FODOR JÁNOS a természetes családnévanyag lexikális-morfológiai osztályozási lehetőségeit mutatja be KÁZMÉR MIKLÓS „Régi magyar családnevek szótára. XIV–XVII. század” című munkája alapján. KOZMA ISTVÁN a XIX–XX. századi családnév-változtatások hátteréről, motivációjáról, a téma kutatásának eddigi legjelentősebb állomásairól, eredményeiről ír, valamint összefoglalja a kutatás további lehetséges feladatait.

FARKAS TAMÁS a *Kárpáti* (*Kárpáthy*) családnév történetét követi nyomon a XIX–XX. században, és vázolja a családnév-változtatás e korszakra jellemző jegyeit. Ez a történeti csengésű név valójában nem létezett a természetes módon alakult történeti magyar családnévanyagban. (Tudjuk, hogy hegy-, illetve víznevekről nagyon ritkán neveztek el családokat.) A *Kárpáti* név „a névmagyarosítások történetének egyik legsikeresebb alkotása” (153). Ennek oka elsősorban a névben rejlő pozitív konnotációkban keresendő. A névváltoztatók általában szebb, előnyösebb, magyarosabb csengésű nevet szerettek volna felvenni. A *Kárpáti* név esetében ezt a képzetet még inkább erősítik Jókai pozitív regényalakjai (Kárpáthy János és Zoltán). Fontos továbbá az is, hogy a név nyelvi karaktere sem üt el túlságosan a természetes magyar családnévrendszer többi tagjától: helynév (hegységnév) + *-i* képző, ami a származás helyére utal, s hangulatában az előkelő, ősi családnév képzetét kelti.

JUHÁSZ DEZSŐ szintén a XIX. századi névmagyarosítás kérdésköréhez kapcsolódva vizsgálja az *-ányi/-ényi* végződés morfológiailag kódolt üzenetét a magyarosított családnevek szempontjából és ennek az *-ányi/-ényi* végű helynevekkel való összefüggését. A XIX. századi nemzeti romantika idején a névmagyarosítók gyakran választották az *-ányi/-ényi* képzőbokra végződő családneveket, mert morfológiailag pozitív konnotációs hírértékkel bírnak; például pozitív történelmi személyiségek (pl. *Széchenyi*, *Wesselényi*, *Bercsényi*) viseltek ilyen végződésű családnevet. Mivel a természetes magyar családnévanyagban gyakori, hogy a nevek felépítése helységnév + *-i* képző szerkezetű, ezért az *-ányi/-ényi* végű helynevekhez hozzátoldott *-i* képző is szép, magyaros csengésű, hangzású családneveket eredményez. Az ilyen *-ányi/-ényi* végű helységnevek idegen gyökerűek, leginkább szláv eredetűek, elsősorban a Felvidéken találhatóak (pl. *Zsadány*, *Padány*); de ismerünk *-ányi/-ényi* végű személynévi helyneveket (pl. *Bogdány*, *Hermány*), és törzsnévre is tudunk példát (a *Tarján ny*-es változata: *Tarjány*), valamint a *Tétény*, *Koppány*, *Tárkány* stb. nevek is pozitív konnotációjúak, hiszen a magyar őstörténetet idézik.

A keresztnevről szól ÖRDÖG FERENC és TAKÁCS JUDIT dolgozata: az előbbi a XVII–XVIII. századi nyugat-magyarországi névadási motivációkat, az utóbbi korunk névdivatját vizsgálja. KECSKÉS JUDIT tanulmánya szintén keresztnevekről szól: a reformkori Magyarországon népszerűvé váló, úgynevezett „nemzeti nevek” rendszerezi: 1. A nemzeti múltidézéshez kapcsolódó nevek (pl. *Árpád*, *Gyula*, *Jenő*); 2. ősi magyar mitológiából való nevek (pl. *Ákos*); 3. honalapítók, nagy királyok neve (pl. *István*, *Kálmán*); 4.1. irodalmi alkotások által felújított név (pl. *Piroska*); 4.2. reformkori írói névalkotás (pl. *Csilla*, *Tünde*). VÖRÖS FERENC ebben a kötetben megjelent dolgozata a felvidéki magyarok XX. századi névváltozását a politikai változások tükrében vizsgálja.

A „Területi és társadalmi nyelvátalakítók a történetiség fényében” a tanulmánykötet második része. ZELLIGER ERZSÉBET két nyelvatlasz összehasonlító vizsgálata alapján ered a nyelvi változások nyomába. Három északi palóc falu: Nyitragerencsér, Barslédec és Nagyhind 22 nagyatlazsos adatát veti össze morfológiai és fonetikai szempontból a SÁNDOR ANNA által szerkesztett regionális atlasz (A nyitravidéki nyelvjárások atlasza) adataival. (A két atlasz készítése közötti időbeli távolság megfelelőnek bizonyult a nyelvi változási tendenciák kimutatásához.) A kutató előfeltevése az volt, hogy erős nyelvjárási egyszerűsödés ment végbe a standard, illetve a regionális köznyelv irányába. A változást az *-l* ikeképző alakulásán vizsgálta. A legarchaikusabb Barslédec nyelvhasználat maradt, de a kutatópontok nyelvében valóban egyszerűsödés következett be a standard irányába, másfelől azonban bizonyos nyelvjárási jelenségek felerősödése is érzékelhető. Ki-

vétel ez alól a nyelvjárásziget Kishind, ahol a nyelvcsere felé mutató változási folyamat érzékelhető.

VARGHA FRUZHINA SÁRA a számítógépes dialektológia új távlatairól számol be. VÉKÁS DOMOKOS nyelvtechnológiai fejlesztését, a Bihalbocs nevű szoftvert annak egyik gyakorlati felhasználási lehetőségén keresztül mutatja be: digitalizált térképlapok összevető elemzésével hét állat kicsinyének (bivalyborjú, kecszegida, csirke, kiskacsa, kisliba, macskakölyök és kisnyúl) a keleti magyar nyelvjárásokban használt megnevezéseit vizsgálja.

ZSEMLYEI BORBÁLA és TAMÁSNÉ SZABÓ CSILLA az „Erdélyi magyar szótörténeti tár”-ból vett példaanyag alapján tartott előadást. ZSEMLYEI BORBÁLA a kicsinyítő képzők földrajzi elterjedését kutatja az erdélyi térségben. A szótárban szereplő leggyakoribb kicsinyítő képző a *-cska* (pl. *holmicska, kocsicska*), mivel használatára semmilyen blokkoló szabály sincs, minden megyéből van rá adat. A *-ka* képző a második leggyakoribb a szótári anyagban, vannak közöttük lexikalizálódott származékok is (pl. *szipka*), de produktivitása jóval kisebb, mint a *-cska* képzőé. A *-d* képzős vagy *-d-t* tartalmazó képzőbokros származékok (pl. *-dad/-ded, -dka/-dke*) főként a székely megyékben (Udvarhely, Csík, Háromszék), illetve Maros-Torda és Kolozs megyében elterjedtek (14 címszó, pl. *apród, kicsid*). Ezen kívül előfordulnak még a SzT. anyagában *-ika, -ikó, -óka* kicsinyítő képzős alakok is. Valószínűleg román nyelvi hatásra került be az erdélyi nyelvhasználatba a *-ja, -ica, és -uca* képző (pl. *butuja, pojenica, lunkuca*).

TAMÁSNÉ SZABÓ CSILLA az Erdélyi Fejedelemségnek a magyar jogi szakterminológia kialakulásában betöltött szerepét vizsgálja, hiszen az erdélyi országgyűléseken és a legmagasabb állami intézményekben is a magyart használták „hivatalos nyelvként” mivel a SzT. változatos forrásokból merít, melyek között számos jogi szöveg is található (oklevelek, birtokösszeírások stb.), kiválóan alkalmas a jogi szókincs vizsgálatára is. A XVI–XVII. századi Erdély jogi szaknyelve három fő forrásból táplálkozik: magyar, szláv és latin eredetű szavakból. A latinból például *-l* honosító képzővel kerülnek be az olyan szavak, mint az *abrogál* ’eltöröl’, a *citál* ’(perbe) hív’; illetve népszerűek az *-us* képzős származékok, mint például az *artikulus*. Szláv eredetű a *per* ’jogi eljárás’ és a *patvar* ’álnok/csalárd okkal indított per’ szó is. A magyar beszélt nyelvből kerültek a törvénykezésbe az olyan szinonimák, mint a *húz-von* ’szipolyoz, zsarol’ jelentésben; illetve az olyan tájnyelvi szavak, mint az udvarhelyszéki *duló* ’adóbehajtó/-szedő’; de az Erdélyi Fejedelemség korából származik a *szolgabíró* szavunk is. Egyes szavak mára már elavultak, megváltozott a jelentésük (pl. *prókátor*), mások viszont még ma is jogi szaknyelvünket gazdagítják (pl. *per*) vagy a beszélt nyelv szintjén élnek tovább.

A magyar szakszókincs kialakulásával foglalkozik (korai nyelvemlékeink alapján) RÉVAY VALÉRIA és KOVÁCS MÁRIA (a jogi nyelvhasználat), valamint PELCZÉDER KATALIN is. PELCZÉDER KATALIN Lencsés György, Felső-Tisza vidéki protestáns orvos, 1560 és 1600 között Gyulafehérváron írt orvosi, orvosbotanikai könyvének növényneveiről ad részletes, tudomány- és kultúrtörténeti szempontból is tanulságos elemzést. Az „Orvosi könyv”-ben a belső keletkezésű szavak száma a legnagyobb (pl. *szarkaláb, ebtej*). Ezek gyakran a különböző növények eltérő gyógyító hatására, felhasználási lehetőségeire is utalnak (pl. *méreggyőzőfű*), ami Lencsés alapos botanikai és orvosi ismereteire vall. A jövevényszavak között szláv (pl. *repce*), német (pl. *citvar*) vagy ótörök eredetű szavak vannak a legnagyobb számban. (XVI. századi átvételek pedig pl. a *rebarbara* vagy a *bazsalikom*.) Latin eredetű szavakat Lencsés ritkán használ, főleg akkor, ha pontosítani szeretne. Helyettük inkább

tükörfordításokat közül (például először nála találjuk meg az *árvalányhaj* nevet). Lencsés másik nagy érdeme, hogy a pontosítások érdekében kettős neveket használ, ami – jóval Linné előtt – a binominális nomenklatúra egyik korai csírájának tekinthető (pl. *fehér menta*, *lómenta*, *vízi menta*).

SZENTGYÖRGYI RUDOLF egy XVII. századi boszorkányper dokumentumait vizsgálva Nagyszombat környékének magyar–szlovák kétnyelvűségével foglalkozik. A magyar–szlovák nyelvhatár ebben az időben ezen a területen húzódtott. A boszorkányper két helyszínen, Nagyszombatban és a tőle kb. 5 km távolságra lévő Szilincs faluban folyt le 1609-ben.

A fennmaradt 9 periratban 3 nyelv (latin, magyar, szlovák) fordul elő; a magyar kétféle nyelvjárási változatban is: a nagyszombatiak *í*-ző, a szilincsiekek *ö*-ző nyelvváltozata arra utal, hogy a város és a falu között nyelvjárási izoglosszát húzhatunk. A 82 szilincsi, valamint a 13 Nagyszombatban rögzített, Szilincsről elszármazott tanú vallomása alapján kiderül, hogy ekkoriban egész Szilincs magyar anyanyelvű, a falu egy része pedig magyar–szlovák, magyar domináns kétnyelvű beszélő. Mindez azért rendkívül figyelemreméltó, mert Bél Mátyás egy évszázaddal későbbi, 1736-os leírásából megtudhatjuk, hogy Szilincs falu ekkorra már „teljes egészében szlovákok által lakott település” (336). A peranyagvizsgálat fő tanulsága, hogy a falu nyelvcseréje az 1619 és 1736 között eltelt, több mint száz esztendő alatt következett be.

5. A nyelv egyik legfontosabb funkciója az identitásjelzés, ezért is szükséges kiemelten foglalkozni az anyanyelv-változatokkal, az identitásjelző, illetve -képző nyelvi és nyelven kívüli okokkal, valamint az anyanyelvi neveléssel. Ezekről a kérdésekről szólnak „Az Üveghegyen innen. Anyanyelv-változatok, identitás és magyar anyanyelvi nevelés” című tanulmánykötet előadásai (szerk. CSERNICSKÓ ISTVÁN és KONTRA MIKLÓS, 2008.). CSERNICSKÓ ISTVÁN így fogalmaz: az „üveghegyen inneni valóság megváltoztatása; a mesebeli sültgalamb várása helyett a csoda-csinálás” a feladatunk (143). Ennek a „csoda-csinálásnak” az elméleti háttérével, gyakorlati megvalósítási lehetőségeivel foglalkozik az öt konferencia-előadás, valamint KONTRA MIKLÓS két bevezető írása. É. KISS KATALIN a nyelvtörténeti kutatás számára értelmezhetetlen fogalomról, a „nyelvromlásról” ír. SINKOVICS BALÁZS előadása magyarországi középiskolai tankönyvek elemzésével foglalkozik: azt vizsgálja, hogy az anyanyelv változatai hogyan jelennek meg az egyes tankönyvekben, tankönyvcsaládokban. Javaslatát az, hogy a szociolingvisztikára ne csak a tananyag részeként, hanem az egész anyanyelvoktatást átható szemléletként tekintsenek a pedagógusok és tankönyvírók. CZIBERE MÁRIA az anyanyelvi nevelés és identitás összefüggéseivel kapcsolatban végzett online, kérdőíves felmérés részeredményeit ismerteti.

A kisebbségi anyanyelvi nevelés kihívásairól, feladatairól KOLLÁTH ANNA és CSERNICSKÓ ISTVÁN tartott előadást. KOLLÁTH ANNA a muravidéki kétnyelvű oktatás jövőjét abban látja, ha az ottani diákok funkcionális kétnyelvűvé válhatnak. Jelenleg azonban a 6243 fős (2002-es adat) szlovéniai magyar kisebbség a nyelvcseré állapotába került. Az elvi lehetőségek adva vannak (Muravidéken 1959 óta folyik kétnyelvű oktatás), de a gyakorlati megvalósulás nehézkes. A muravidéki két tannyelvű oktatásban két, közel azonos súllyal bíró tannyelv (a magyar és a szlovén) szerepel ugyan, de a túl gyakori kódváltogatás és a szaknyelvek hiányos elsajátítása miatt, a gyakorlatban ez az oktatási forma végül a magyar anyanyelv fokozatos visszaszorulásához, (funkcionális) elvesztéséhez vezet. A ma-

gyar nyelv egyre inkább a családi szférába szorul vissza, a magyar anyanyelvű gyermekek domináns nyelve az általános iskola befejezésének idejére a szlovén lesz. Megoldást „a két-nyelvű oktatás anyanyelvűségének erősítése, valamint az anyanyelvi oktatás minőségének folyamatos szinten tartása” jelenthet (i. m. 94). Mind KOLLÁTH ANNA, mind CSERNICSKÓ ISTVÁN kiemeli, hogy a kisebbségi kétnyelvűségű helyzetben más módszerekkel szükséges tanítani az anyanyelvet: „következetesebben kellene építeni a családban elsajátított vernakuláris anyanyelvre, a muravidéki kontaktusnyelv(járás) változatra, fontos, hogy ezen jusson el a gyermek az oktatás magasabb szintjeihez” (uo.). Ennek érdekében szükséges lenne, hogy a Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kara bolognai programjában minden tanári szakon magyar szaknyelvi kurzusokat hirdethessen.

Kisebbségi körülmények között „bármely formában stigmatizálni annyit jelent – idézi CSERNICSKÓ a „Magyar dialektológia” című egyetemi tankönyvet, – hogy [...] az államnyelvnek az elsajátítását siettetjük” (KISS szerk. 2001: 154). Mit lehet tenni ez ellen, hogyan tehetjük hatékonyabbá a magyar anyanyelvi nevelést? CSERNICSKÓ ISTVÁN írása kitér a tananyag tartalmi kérdéseire, a szocio- és pszicholingvisztikai, valamint kétnyelvűségű és nyelvpolitikai alapfogalmak tudatosításának, oktatásának szükségességére. A pedagógusoknak és a tanulóknak is tisztában kell lenniük azzal, hogy a nyelvi jegyek milyen mélyen gyökerező, identitásjelző funkcióval bírnak. A gyermek csoport-hovatartozásának, azonosságtudatának legfőbb jegyét pedig védeni és tisztelni kell, hiszen kisebbségben a nyelvjárásvesztés akár a nyelvcserre folyamatát is felgyorsíthatja. Fontos a szemléletváltás: a pedagógus nyelvszemlélete hozzáadó (additív) legyen! „A standard változatokat nem a nem-standard elemek helyett, hanem mellé sajátíttatnák el, mégpedig úgy, hogy megtaníttatnák, mely szituációkban melyik változat használata helyénvaló” (116–7). A gyermekeket funkcionális-szituatív kétnyelvűségre érdemes tehát nevelni (vö. KISS JENŐ, *Nyelvjárások, regionális nyelvváltozatok*. In: KIEFER FERENC szerk., *A magyar nyelv kézikönyve*. Akadémiai Kiadó, Bp., 2003. 298). A kontrasztív (standard : nem-standard) oktatási módszer gyakorlati megvalósítására különféle (minta)feladatokat mutat be CSERNICSKÓ: a névszótövek, az igemódok, az alanyi és tárgyas ragozás, a nákolás, suksükölés/szükszükölés témaköréhez hoz gyakorlatokat. Rámutat a felsőoktatás, a pedagógusképző intézmények felelőségére: rendkívül fontos a tanárképzés során a dialektológiai alapfogalmak tisztázása, a nyelvjárási területen oktató pedagógusok számára a helyi nyelvváltozatok ismerete. Végezetül megállapítja közös felelőségünket az ismeretterjesztésben, a nyelvi alapú diszkrimináció csökkentésének érdekében.

SZABÓ T. ANNAMÁRIA